

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської мови та методики її викладання

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ
ЗАСОБАМИ МЕДІАТЕКСТІВ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 451 групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Освітньо-професійної програми «Середня
освіта (Мова і література (англійська))»
Нікіфорова Анастасія Олександрівна
Керівник: кандидатка педагогічних наук,
доцентка Базилевич Наталія Вікторівна
Рецензент: кандидатка педагогічних наук,
доцентка Кострубіна Ольга Валеріївна

Херсон - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Критичне мислення як складова навчально процесу.....	5
1.1. Сутність та поняття критичного мислення.....	5
1.2. Медіатексти як компонент формування критичного мислення учнів.....	9
РОЗДІЛ 2. Дослідно-експериментальна перевірка з формування критичного мислення засобами медіатекстів на уроках англійської мови у 8 класі	
2.1. Комплекс вправ для формування вміння оцінювати інформацію..	13
2.2. Комплекс вправ, спрямованих на розвиток уміння робити висновки та аргументувати свої думки.....	16
ВИСНОВКИ.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24
ДОДАТКИ.....	28
Додаток А.....	25
Додаток Б.....	29
Додаток В.....	31

Проблема розвитку основних життєвих компетентностей, навичок критичного мислення в учнів шкіл нині стоїть дуже гостро. Так, у Концепції розвитку загальної середньої освіти України зазначається, що сучасне людство має швидко адаптуватися до постійного мінливого середовища, самостійно здобувати знання та вміти використовувати сучасні технології для сприйняття та обробки інформації, прийняття вірних рішень. Іншими словами, життєвою необхідною здатністю є мислити незалежно, критично, а також творчо, щоб створювати нові ідеї. Така зміна сучасного способу життя людства доводить важливість оволодіння комплексними навичками мислення, особливо критичного та творчого. Це знайшло своє відображення і в нормативно-правовій базі сучасної освіти України, а саме в Державному стандарті базової і повної загальної середньої [4], Національній доктрині розвитку освіти [15], де зазначається, що одним із основних завдань освітньої галузі освіти постає формування критичного мислення учнів.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгводидактичних розвідок на формування методичних основ та технологій розвитку критичного мислення в учнів.

Незважаючи на популярність та актуальність даної проблематики, мусимо визнати, що надання освітніх послуг в українській сучасній шкільній освіті не завжди відповідають сучасним вимогам і не повною мірою спрямовані на формування та розвиток критичного мислення учнів.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дослідження безпосередньо пов'язана із науково дослідною темою кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету «Приоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладів» (Державний реєстраційний номер 0117U006791).

Мета дослідження полягає у виявленні впливу медіатекстів на формування критичного мислення учнів.

Відповідно до мети визначено такі *завдання*:

1. На основі аналізу наукової літератури розкрити сутність поняття «критичне мислення».
2. Виявити особливості впливу медіатекстів на формування критичного мислення учнів.
3. Створити систему вправ для формування критичного мислення учнів на основі медіатекстів.

Об'єкт дослідження – процес навчання англійської мови.

Предмет дослідження – шляхи формування критичного мислення учнів на основі використання медіатекстів.

Методи дослідження:

1) *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової літератури з метою визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження та теоретичного обґрунтування впливу медіатекстів на формування критичного мислення учнів; аналіз нормативної документації щодо організації педагогічного процесу у школі для виявлення особливостей формування критичного мислення учнів;

2) *емпіричні*: педагогічний експеримент для перевірки ефективності комплексу вправ для формування вміння оцінювати інформацію, уміння робити висновки та аргументувати свою точку зору;

Практичне значення роботи полягає у тому, що основні результати дослідження можуть бути використані у курсі «Лінгводидактика у загальноосвітніх середніх та спеціальних навчальних закладах», при написанні курсових та дипломних робіт.

РОЗДІЛ 1

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Сутність та поняття критичного мислення

На сьогоднішній день термін "*критичне мислення*" як педагогічна категорія розглядається багатьма вченими світу. Утім, його багатогранність та універсальність призводить до різного тлумачення експертами в різних галузях науки й освіти не дає чіткого та однозначного визначення.

Вперше поняття „критичне мислення” було застосовано у ХХ ст відомими американськими психологами У. Джемсом та Дж. Д'юї. Однак науковці цього терміну знаходили його підтвердження ще у працях Аристотеля, Платона, Ф. Аквінського, Б. Рассела та К. Поппера. Вони розуміли його як уміння використовувати логіку, вести дискусію, аргументувати думки та вірно їх висловлювати.

Різні аспекти цієї категорії у зарубіжній і вітчизняній психолого-педагогічній літературі досліджували Д. Д'юї, С. Рубінштейн, Б. Теплов, А. Смирнов (якість розуму як психічна якість); Б. Зейгарник, Т. Кудрявцев, І. Кожуховська, Н. Березанська (межа особи); Д. Халперн, Р. Поул, Е. Ходос, А. Бутенко (сукупність психічних і метапсихічних стратегій, умінь та навичків, що впливають на розумову діяльність).

Суттєвий внесок у теорію і практику розвитку критичного мислення учнів здійснили такі українські педагоги як Т. Воропай, К. Костюченко, В. Майборода, О. Марченко, Т. Олійник, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецький та ін.

Сутність критичного мислення походить від загального поняття "мислення". Так, з точки зору сучасної науки, мислення є пізнавальним процесом, опосередкованим відображенням зв'язків та взаємозв'язків об'єктів об'єктивної дійсності; обробка інформації, що генерується почуттям або зберігається в пам'яті через особистий досвід, для вирішення нових ситуацій.

Відповідно до вище положень, можна припустити, що критичне мислення за характеристиками схоже на інші типи мислення, а саме творче, логічне, дивергентне тощо. Його можна визначити як абстрактне та практичне, що призначене для виконання конкретних завдань. Що стосується інших типів мислення, для них характерні поняття, судження та умовиводи.

Хоча фахівці різних галузей пропонують багато визначень для поняття "критичне мислення", всі вони схожі за своїм змістом. Спробуємо знайти те, що вирізняє критичне мислення від інших типів. Так, Р. Пауль, провідний американський учений з питань теорії та практики навчання критичного мислення, зазначав, що його можна визначити по-різному, але ці визначення не повинні перекреслювати один одного. Він вважає, що критичне мислення – це організоване, раціональне та цілеспрямоване мислення здатне визначати мету мислення в певних знаннях чи інтересах людини [28]. У свою чергу, Д. Халперн зазначає, що коли ми мислемо критично, то оцінюємо результати своїх розумових процесів. Дане визначення вирізняє такий тип мислення як підконтрольне та обґрунтоване.

Грунтовними для нашого дослідження постають роботи засновника Інституту Критичного мислення М. Ліпмана, який визначає його як оцінювальне, рефлексивне, відкрите, що не визнає догм та розвивається, поєднуючи нову інформацію з особистим життєвим досвідом людини [13]. Він проводить порівняння ознак побутового та критичного мислення, і останньому він віддає перевагу, так як воно є більш конкретним виразом думок, більш логічним і значущим.

Фахівці з педагогічних проблем дослідження критичного мислення О. Тягло та Т. Воропай визначають дане поняття як мислячу діяльність, спрямовану на виявлення та виправлення своїх помилок, точність висловлювань та обґрунтованість міркувань. Це специфічний вид рефлексії, який базується на основній логіці та пов'язаними з ними конкретними науковими знаннями [24, с. 28]. Окрім цього, вчені відзначають даний тип мислення як адаптаційний механізм в інформаційному соціумі.

Вищезазначені погляди на сутність критичного мислення є близькими в дослідженнях українських та зарубіжних роботах О. Бандурки, Ю. Мінаєва, Н. Тихонської, Ч. Купісевич, С. Кілі, Т. Хачумян та інших. Більшість із них зазначали, що воно передбачає оцінку якості когнітивних процесів, існування спеціальних розумових операцій, тобто оцінку рефлексивних дій, навичок самооцінки, які можуть сприяти поліпшенню й ефективності розумової діяльності людини.

Учений Л. Рибак вважає, що критичність мислення – це суворі оцінки своїх думок, вміння визначати в ній сильні та слабкі сторони, не трактуючи її як істину, а ставити під сумнів та перевіряти [23]. В. Гриньова деталізувала цю позицію та зазначила, що логічність та критичність мислення дозволяють людині оцінювати як результати власної діяльності, так і партнерської. Дослідниця наголошує, що характеристика некритичного мислення полягає в тому, що людина з легкістю розуміє думки інших думок без належної перевірки та оцінки [3].

У свою чергу, О. Пометун вважає, що критичне мислення є неординарним і тому ґрунтується на здатності спостерігати та оцінювати головне, визначати надійність і фактичну раціональність явищ, подій. Це практичний спосіб мислення, який дозволяє приймати необхідні рішення за допомогою існуючих знань. Його розвиток пов'язаний із вміннями та навичками аналізу, синтезу, порівняння, інтеграції фактів, перевірки висновків та оцінки [16, с.27].

Отже, спираючись на теоретико-функціональний аналіз праць науковців з даної проблеми зазначимо, що не існує єдиного визначення критичного мислення. Різні вчені мають власні погляди на його зміст, а саме: критичне мислення – це засіб свідомої оцінки, міркування та мислення, прояв людиною розумової, пізнавальної, емоційної активності, що націлена на вирішення нагальної проблеми. Воно має включати наступні вміння: оцінка подій (твердження, дії, факти тощо); свідомий вибір; аргументація; формування доречних запитань; вміння виокремлювати факти від думок;

знаходження нових рішень та доказів на підтримку гіпотез; побудова логічних зв'язків.

1.2 Медіатексти як компонент формування критичного мислення учнів

Сучасні медіа мають величезний вплив на виховання майбутнього покоління. Насторожує те, що в житті дітей вони займають первинне для них місце й задовольняють їх емоційні очікування й потреби. Як зауважує Н. Больц, проблема в тому, що ми живемо в стані інформаційної анархії і окремо взята людина вже не може її контролювати. Тому недовірливість – це зворотній бік такої поступовості – чим більше інформації, тим менше ми повинні її сприймати на віру. Виходячи з цього, науковець зауважує, що у нас проблема не інформації, а проблема орієнтації [3, с.31]. Медіа пропонують, а ми повинні навчати дітей фільтрувати «шумове», негативне, агресивне, щоб зберегти їх психічний стан та адекватне існування.

В Україні існує «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні». Її основною метою є сприяння створенню в Україні ефективної системи медіаосвіти, яка повинна стати основою національної безпеки держави, об'єднання громадянського суспільства, боротьби з порушеннями зовнішньої інформації, комплексної підготовки дітей і молоді до адекватної взаємодії із сучасною медійною системою, формування у громадян медіаграмотності та медіакультури відповідно до їхнього віку, індивідуальних та інших особливостей [10].

У Концепції Міністерства освіти і науки України «Нова українська школа» також зазначається, що однією з основних здібностей, які формуються в процесі навчання, є інформаційна та медіаграмотність.

Вивчаючи основні документи та положення щодо проблематики дослідження можна виділити певні рівні реалізації медіаграмотності:

1. Освоєння технічних засобів нових медіасистем.
2. Адекватне сприйняття інформаційного потоку з екрану.
3. Навчання аналізу та оцінки якості інформації.
4. Формування критичного мислення учнів.
5. Навчання емоційного сприйняття творів сучасних засобів масової інформації.
6. Розкриття технології щодо створення й інтерпретації інформації.
7. Креативність за допомогою нових медіа засобів.

Вище зазначений порядок набуття навичок медіаграмотності дозволяє сформуванню насамперед медіаграмотного учня, а потім громадянина.

Медіакомпетентність має включати в себе вміння розпізнавати медіатексти, аналізувати правила медіаповедінки, оцінювати стереотипи, цінності й ідеологію, вміння пояснювати багатозначність та багатовекторність медіатекстів. У свою чергу, це все сприяє тому, щоб учні використовували найкращі досягнення медіакультури, могли протистояти медіаманіпуляціям та творчо використовувати медіаконтент.

Доцільно більш детально зупинитися на питанні трактування медіатексту дослідниками. Це «унікальний засіб інтерпретації та репрезентації реальності» (І. Рогозіна). Найбільш актуальним для нашого дослідження є визначення медіатексту як дидактичної категорії, запропоноване В. Шуляром, згідно з яким медіатекст є особистісно й соціально значущим навчальним медіапродуктом співпраці суб'єктів педагогічного процесу – медіачитача й медіасловесника [27, с. 20]. Використовуючи медіатекст для роботи з учнями, необхідно враховувати його особливості (С. Сметаніна, Н. Мантуло), оскільки вони визначатимуть характер застосування методики: інтерактивність (можливість миттєвого зворотного зв'язку); багатосаровість (об'єднання різних компонентів: аудіо, відео, текст); орієнтація на потреби цільової аудиторії; гіпертекстуальність (нелінійність, посилання на авторів, інші тексти, можливість переходу до

них); інтертекстуальність (наявність цитат, ремінісценцій, алюзій, стилізації).

На думку О. Федорова вибір медіатекстів базується на ключових поняттях, що формують такі ключові запитання: Хто передає інформацію і чому? Який це тип тексту? Як цей текст створений? Як ми дізнаємося про те, що цей текст означає? Хто сприймає цей текст, і який смисл добуває? Як цей текст репрезентує свою тематику? [25, с. 332].

У процесі медіаосвіти особистість може навчитися селективно обирати медіатексти, аналізувати їх, правильно інтерпретувати, оцінювати точність та достовірність інформації, яку вони транслюють, виявляти прихований зміст, виявляти маніпулятивні впливи, формулювати самостійні судження щодо медіатексту.

Російською вченою Л. Зазнобіною визначено такі складові до мінімального рівня медіакомпетентності учнів на основі здобутих навичок:

- знаходити необхідну інформацію в різних джерелах;
- перетворювати візуальну інформацію у словесну систему символів і навпаки;
- згідно з метою обміну та взаємодії та очікуваними характеристиками аудиторії змінювати інформацію, кількість, форму, систему знаків, носія тощо;
- розуміти мету спілкування та напрямок потоку інформації;
- знаходити помилки в отриманій інформації та запропонувати їх виправлення;
- прийняття альтернативних точок зору і надання вагомих аргументів за для кожної точки зору [9, с. 34].

Ми вважаємо, що під час вивчення іноземних мов у школі недостатньо уваги надається розвитку зазначених умінь. Як зазначають провідні вчені, медіаосвіта забезпечує методологією, яка заснована на різних формах навчання, що культивує в учнів незалежне мислення, пізнавальний інтерес, стимулює його до творчої діяльності, сприйняття, інтерпретацію й аналіз

структури медіатексту, засвоєння знань про медіакультуру. В результаті учні вчаться користуватися оточуючими засобами масової інформації.

Таким чином, в умовах інформаційного вибуху актуалізується завдання навчання особистості правильно відбирати, сприймати та користуватися інформацією, яка надходить з різних джерел, у т.ч. і мас-медіа. Для цього важливо розвивати в особистості критичне мислення, яке допоможе їй грамотно інтерпретувати інформацію, встановлювати її достовірність, виявляти маніпулятивні впливи, формулювати власну точку зору щодо отриманої інформації а також творчо використовувати отримані відомості. Розвиток критичного мислення має здійснюватися освітніми інституціями. При цьому надзвичайно продуктивно це можна робити в межах медіаосвіти на прикладах медіатекстів різних жанрів та різного призначення.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗАСОБАМИ МЕДІАТЕКСТІВНА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У 8 КЛАСІ

2.1. Комплекс вправ для формування вміння оцінювати інформацію

Розвиток критичного мислення передбачає створення такої атмосфери навчання, в якій учні та учитель активно та свідомо співпрацюють, розмірковують над процесом навчання, контролюють, підтверджують, спростовують або розширюють знання, нові ідеї, почуття або думки.

Комплекс вправ спрямований на забезпечення розвитку критичного мислення за допомогою інтерактивної участі учнів у навчальному процесі. У ході виконання комплексу вправ учні повинні пройти через три етапи в опануванні матеріалом, оскільки кожен із них відображає певну ланку процесу засвоєння: сприйняття → осмислення → застосування.

Розглянемо використання комплексу вправ спрямованих на формування вміння оцінювати інформацію.

1. Вправа, спрямована на формування вмінь переробки візуальної інформації у вербальну знакову систему і написання на її основі короткого повідомлення.

Завдання: *Look at the photos, then describe the famous person working day, e.g. Mr. Schwarzneger gets up at 6o'clock. First...*

Хід виконання: учні пишуть повідомлення, використовуючи як опору фото, ілюструють робочий день відомої людини.

Спосіб контролю: контроль з боку вчителя, взаємоконтроль.

2. Вправа, спрямована на формування умінь прослуховування усної інформації з подальшою ілюстрацією її малюнками.

Завдання: *Listen to the people. They talk about their working day. Find 5 matching photos for each story.*

Хід виконання: учні слухають повідомлення, підбирають фото, що ілюструють робочий день.

Спосіб контролю: контроль з боку вчителя, взаємоконтроль.

3. Вправа, спрямована на формування умінь ознайомлення з інформаційним повідомленням з метою представлення запропонованої інформації в табличній формі.

Завдання: *Read the article from the magazine. Fill out the table.*

Хід виконання: учні читають повідомлення, заповнюють таблицю, вказуючи час та виконання дій відомої людини.

Спосіб контролю: контроль з боку вчителя, взаємоконтроль.

4. Вправа, спрямована на формування умінь складання короткого опису відеосюжету в усному повідомленні на певну тему.

Завдання: *Check out the video about a famous person. Then tell about him / her.*

Хід виконання: учні дивляться сюжет і готують усне повідомлення, використовуючи як опору інформацію сюжету, що ілюструє робочий день відомої людини.

Спосіб контролю: контроль з боку вчителя, взаємоконтроль.

5. Вправа, спрямована на формування умінь ранжування запропонованої інформації за її значущістю та складання на її основі письмового повідомлення.

Завдання: *Gather the most important information about the recreational opportunities at the weekend in your hometown, make a plan based on this information and write an email to your friend in Germany.*

Хід виконання: учні відбирають найбільш важливу інформацію й пишуть повідомлення, використовуючи як опору план.

Спосіб контролю: контроль з боку вчителя, взаємоконтроль.

На нашу думку, вказані завдання з медіа засобами сприятимуть розвитку самостійності, здатності до аналізу, синтезу й узагальнення інформації, формуванню культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення учнів початкової школи.

Отже, доцільне використання медіазасобів на уроці іноземної мови, сприяє швидкому і легкому засвоєнню навчального матеріалу, розвиває пам'ять учнів, налаштовує на активну роботу, мотивує інтерес учнів до предмету, що призводить до підвищення ефективності навчального процесу в цілому.

2.2. Комплекс вправ, спрямованих на розвиток уміння робити висновки та аргументувати свою точку зору

Розглянемо використання комплексу вправ спрямованих на розвиток уміння робити висновки та аргументувати свою точку зору.

Вправа «Прес» спрямована на вирішення суперечливих питань, для аргументації своєї позиції. Ця вправа дає можливість навчитися висловлювати свою думку щодо суперечливих питань, а також впливати на думку співрозмовників. Її використання можливе під час будь-якого етапу уроку. Робота організовується наступним чином:

1. Висловлюємо особисті думки: «На мою думку...»
2. Наводимо аргументи щодо своєї позиції: «Тому що...»
3. Подаємо приклад додаткових аргументів відносно своєї точки зору: «Наприклад...»
4. Узагальнюємо сформульовані висновки: «Підсумовуючи...», «Виходячи з вище зазначеного...», «Таким чином...».

Під час вивчення у 8-му класі теми *“Family Life styles: Health Education”*, учні робили припущення та робили висновки щодо проблемного

запитання: “*Why do many families around the world find it hard to balance a healthy life style?*” Подаю приклад відповіді учня відповідно до даної вправи.

P: I think a lot of people don't know the right ways of this problem solution. Because many young families aren't thoughtful about the sense of their life, the rise of different diseases. For example, lots of young people smoke, drink alcohol, take drugs, eat unhealthy food, don't go in for sports. All these things are harmful for people's health. Nowadays it's a great problem. It's important to find the right strategy which suits the families' needs and their budget. That's why I propose to find suitable and comfortable principles for staying healthy. Eat more vegetables, fruit. Maintain a healthy diet. Be physically active, do morning exercises, avoid the bad habits.

Під час уроку учні чітко висловлювали свою думку щодо поданого запитання, дотримуючись логічної послідовності, не витрачаючи занадто багато часу та переконуючи інших співрозмовників у своїй правоті. Використання вправи «Прес» сприяє креативному підходу і вчителя, і учнів, практикує міжособистісні відносини.

У процесі індивідуальної та групової роботи активно використовувалася вправа «Асоціативний кущ». Хід виконання:

- 1) На інформаційному носії записуємо в центрі ключове слово чи фразу.
- 2) Фіксуємо слова чи висловлювання, які виникають щодо поданої проблематики.
- 3) Біля частин «куща», в яких є невизначеність ставимо знаки питання.
- 4) Після заповнення «куща» визначаємо проблему чи тему для обговорення.

Наприклад, в центрі інформаційного носія записується ключове слово або фраза. Потім учні на протязі 5–7 хв. пишуть слова або висловлювання, які у них виникають відносно даної теми. Фіксується стільки ідей, скільки спадає учням на думку до визначеного часу. Необхідно зазначити, що кількість зафіксованих слів залежить від мовної підготовки учнів. Цю вправу

можна використовувати як індивідуально, так і в парах або групах. Після того, як учні склали свої асоціації, даю завдання поділитися своїми 5 асоціаціями з групою або обмінятися ідеями в парах. Так, під час вивчення теми «*Summer Holidays*» учням було поставлене завдання скласти асоціативний ряд до слова «*Summer*». Під час виконання вправи вони були поділені на дві групи.

1-а група: «*Summer*» – *the sun, a rainbow, rain, butterflies, swimming, a boat, a river, a bridge, a fish, a camp, a long day, a short night, the blue sky, hot weather, wind.*

2-а група: «*Summer*» – *ice-cream, apples, berries, a forest, a cinema, games, a bicycle, a village, a kite, birds, water, to travel, mushrooms, flowers, friends, free time.*

Отже, завдяки такій вправі в учнів розвивалися комунікативні навички, вони вчилися робити висновки та аргументувати свою точку зору.

Під час викладання на уроці активно застосовувалася вправа «Снігова куля». Учням була запропонована проблемна ситуація, яку вони обговорювали насамперед у парах, потім у квартетах, а після усім класом. Так, у ході вивчення теми “*Communications Technologies*” учням було запропоновано наступну ситуацію для обговорення: “*Every modern person has a personal computer or a laptop, a notebook or a sub notebook, a palmtop or a smart phone. All these communication technologies can have an access to the Internet. Why is it necessary to use the Internet? Is it harmful or useful?*”

Приклади відповідей учнів:

P1: *Nowadays the Internet is necessary for every modern person. It is useful to know current events in our country and in the world, to find important information for the studies or work.*

P2: *It's always interesting to send messages to email friends. But it's harmful to use the Internet for a long time because the head and the eyes will hurt.*

P3: *You are right. When children play computer games online for a long time they are nervous and aggressive, their psychics are damaged.*

P4: *I agree with you. Not only children play computer games but adults do it too. They don't want to help about the house or to do any other work.*

P5: *Young people are fond of surfing the Internet. They find various photos, pictures and films. People can access information easily and immediately on different systems. Thanks to the Internet the information technology is now beginning to have much more influence on the education. But it's important to use the Internet safely.* P6: *I think that our life is impossible without the Internet. There are people who have their own 'blogs'. A 'blog' is an online diary of somebody's life, opinions and thoughts. Nowadays it is extremely popular.* P7: *Of course, the Internet is a network of communication and information. It operates globally. People can send and get messages with it, send photos, pictures using it. They can speak to people from different countries using Skype or Viber. But be careful when you surf the Internet because there are many viruses which are very harmful for your computer.*

Необхідно зазначити, що вправа «Снігова куля» спрямована на розвиток в учнів діалогічного мовлення, стимулює до активного обговорення проблем, активізує запас лексичного матеріалу, дає можливість впевнено висловлюють свої думки та робити висновки.

Наведу приклад ефективного застосування вправи «Переплутані логічні ланцюжки» у 8-му класі у процесі вивчення теми “*Care About the Environment!*” На дошці було розташовано у невірній послідовності ключові слова з тексту: *feed them with fish, help stranded whales, put them on a ship, a biology student, believe the changes, call the scientists*. Учні опрацьовували інтерв'ю у підручнику і відновлювали ці слова у правильній послідовності, згідно зі змістом тексту. Потім було запропоновано учням ввести ці слова у логічній послідовності у речення.

Приклади відповідей: 1. *Fiona Brown is an American biology student.* 2. *A Whale Watch Group helps stranded whales.* 3. *They call the scientists from the New England Aquarium.* 4. *Some scientists believe the changes in the earth's*

magnetic field. 5. The experts feed them with fish. 6. The experts put them on a big research ship.

Відзначимо, що завдяки такій формі роботи в учнів активізується бажання у швидкому та вірному виконанні даного завдання, а отже, формуються навички в читанні, у закріпленні лексичного матеріалу, посилюється активність учнів на уроках.

Наприкінці уроків активно застосовувалася вправа «5-хвилинне есе». Так, під час вивчення теми *“Nature’s Beauty”* перед учнями були поставлені певні завдання: *1. Write down into your copybooks what new information you found out on this topic. 2. Ask a question about unknown things on this topic.*

Приклад відповіді учня: *1. I found out that summer is a season of thunderstorms, in winter the soil rests and prepares for a new beginning. 2. Why don’t the rivers flood in spring but only in autumn?* Ця вправа дозволяє за короткий час перевірити розуміння учнями нового матеріалу, говоріння, вміння вільно висловлювати свою думку.

Вивчаючи тему *“The Wonders of Great Britain”*, я використовувала вправу «Взаємоопитування». Після того, як учні прочитали текст *“Cambridge”* у парах їм потрібно було зупинитися після кожного абзацу, щоб поставити один одному запитання по прочитаній частині тексту. Приклад виконання завдання учнями:

P1: *What kind of city is Cambridge?*

P2: *Cambridge is a university town and the administrative centre of England.*

P2: *How many people live in this city?*

P1: *The population of Cambridge is about 110, 000.*

P1: *How did the city get its name?*

P2: *Cambridge got its name after the River Cam. 8*

P2: *Who built a castle on Castle Hill?*

P1: *William the Conqueror did.*

Певний прийом сприяв розвитку комунікативних навичок в учнів, уміння робити висновки.

Слід зазначити, що завдяки застосуванню вправ щодо формування критичного мислення створюється така атмосфера навчання, завдяки якій учні активно працюють, свідомо розмірковують у ході навчання, відстежують, підтверджують, спростовують чи розширюють знання, нові думки, почуття або уявлення про навколишній світ.

У зв'язку з цим, завдяки впровадженню вправ щодо розвитку критичного мислення вдалось покращити знання учнів в усіх видах мовленнєвої діяльності, а саме: у монологічному та діалогічному мовленні, читанні, говорінні та письмі. Посилився в учнів інтерес до вивчення англійської мови. На кожному уроці вони чекають щось нове, цікаве, незвичайне. Учні залюбки стали готуватися до уроків, активно працювати, проявилась ініціативність учнів, бажання здобувати необхідну й корисну інформацію самостійно. Вони навчилися висувати різні гіпотези, аналізувати одержану інформацію з різних точок зору, робити висновки.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми й аналіз результатів дослідження дозволили дійти таких загальних висновків:

У результаті наукового пошуку доведено, що критичне мислення – це засіб свідомої оцінки, міркування та мислення, прояв людиною розумової, пізнавальної, емоційної активності, що націлена на вирішення нагальної проблеми. Воно має включати наступні вміння: оцінка подій (твердження, дії, факти тощо); свідомий вибір; аргументація; формування доречних запитань; уміння виокремлювати факти від думок; знаходження нових рішень та доказів на підтримку гіпотез; побудова логічних зв'язків.

Проаналізовано медіатексти як компонент формування критичного мислення учнів. Визначено, що медіоосвіта забезпечує методикою, яка заснована на різних формах навчання, що культивує в учнів незалежне мислення, пізнавальний інтерес, стимулює його до творчої діяльності, сприйняття, інтерпретацію й аналіз структури медіатексту, засвоєння знань про медіакультуру. Під час використання медіатекстів у процесі навчання іноземної мови учні опанували інтелектуальні знання, уміння аналізу, синтезу, зіставлення інформації, уміння робити об'єктивні висновки й ефективно використовувати результати аналізу інформації з медіа (преси, радіо, кіно, телебачення, Інтернету) у власній навчальній діяльності. Визначено вимоги до мінімального рівня медіакомпетентності учнів на основі здобутих навичок.

У ході дослідження проаналізовано вплив комплексу вправ, який спрямований на формування вміння оцінювати інформацію, розвиток уміння робити висновки та аргументувати свою точку зору.

Експериментально доведено, що запровадження вправ впливає на ефективність формування критичного мислення учнів. У ході занять учні грамотно інтерпретували медіаінформацію, встановлювали її достовірність,

виявляли маніпулятивні впливи, формулювали власну точку зору щодо отриманої інформації.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К. О. Українські підручники з історії другого покоління: методичний аспект. *Історія в школах України*, 2006. Вип. 5. С.14-15.
2. Баханов К. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище. *Історія та правознавство*, 2008. Вип 33. С.49-53.
3. Вукіна Н. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. - за ред. О. І. Пометун – Харків. 2007. 92с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Історія в школах України*, 2004. Вип. 2.
5. Десятов Д. Л. Практичні аспекти застосування методів критичного мислення на уроці історії. *Історія та правознавство*, 2007. №9. С.5-11.
6. Десятов Д. Л. Розвиток умінь та навичок критичного мислення у п'ятикласників. *Історія в школах України*, 2007 р. №1. С. 31-33
7. Зазнобіна Л. С. Технологія інтеграції медіанавчання. М, 2000.- 178 с.
8. Несвіт А. М. Англійська мова: Ми вивчаємо англійську мову: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2008. 256 с.
9. Карп'юк О. Д. Англійська мова: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч.закл. Тернопіль: Видавництво «Астон», 2009. 240 с.
10. Концепція розвитку загальної середньої освіти. *Освіта України*. 2000. №31.
11. Курінько Л. Роль критичного мислення у формування учнівських компетенцій. Харків.: ВГ «Основа», 2010. 95 с.
12. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів. Київ: «Плеяди», 2006. 216 с.

13. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. *Вісник програм шкільних обмінів*, 2006. №27. С.14-18
14. Ми – громадяни: навч. посіб. з курсу громадянської освіти для 9 (10) класу / за ред. док. пед. наук проф. О. Пометун. Київ: АПН, 2002. 238 с.
15. Національна доктрина розвитку освіти. *Дошкільне виховання*. 2002. №7.
16. Пометун О. Запитання як найважливіший спосіб взаємодії вчителя і учнів. *Історія в школах України*. 2006 р. №3. С.25-29.
17. Пометун О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с.
18. Стілл Дж. Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів. Київ, 1998. 169 с.
19. Терно С. Історичне мислення: як його розвивати? *Історія в школах України*, 2007. №5. С.8-12.
20. Терно С. Критичне мислення : чергова мода чи нагальна потреба. *Історія в школах України*, 2007. №4. С.13-15.
21. Терно С. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Харків: Основа', 2012. 93 с.
22. Терно С. О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 275 с.
23. Тягло О. Критичне мислення – освітня інновація доби демократично орієнтованих трансформацій суспільства. *Вісник програми шкільних обмінів*, 2006. № 28. С.7-10.
24. Тягло О. Критичне мислення: навч. посіб. Харків: Основа, 2008 р. 189 с.
25. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность в обществах знаний. *ЮНЕСКО между этапами Всемирного саммита по*

информационному обществу. – Москва: изд-во ин-та разв. ифн. общества, 2005. С. 329–339

26. Шарко В. Сучасний урок: технологічний аспект. Посіб. для вчителів і студентів. Київ: Фенікс 2, 2006. С.71-74.

27. Шуляр В.І. Основні категорії сучасного уроку української літератури. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 2015. № 11. С. 18-23.

28. R. Paul, «Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly», Changing World. Santa Rosa. Ca: Foundation for Critical Thinking, 1993. M. Scriven, R. Paul, «Defining Critical Thinking.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

1. Методи формування та розвитку критичного мислення. URL: http://metodichka.at.ua/publ/teorija_metodika_tekhnologiji/interaktivni_tekhnologiji_navchannja/metodi_formuvannja_ta_rozvitku_kritichnogo_mislennja/2-1-0-18 (дата звернення: 28.02.2021).

2. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). URL: <http://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/> (дата звернення: 28.02.2021).

3. Освітня платформа з розвитку критичного мислення. URL: <http://www.criticalthinking.expert/shop/tehnologiyi-rozvytku-krytychnogomyslennya-uchniv/> (дата звернення: 29.03.2021).

4. The Critical Thinking Teacher’s Companion: A New GDCF Guide. URL: <https://globaldigitalcitizen.org/critical-thinking-teachers-companion> (дата звернення: 31.03.2021).

5. Critical and Creative Thinking Activities, Grade 2 – Teacher Reproducibles, Print. URL: <http://www.evan-moor.com> (дата звернення: 29.03.2021)

ДОДАТКИ

Додаток А

Комплекс вправ для формування вміння оцінювати інформацію

Activity 1 Developing a critical mindset

Critical thinking aim: To introduce basic awareness of critical thinking.

Language aim: To introduce the language for expressing opinion, agreeing and disagreeing.

Level: A2+

Rationale: This activity is a useful way to introduce students to the idea of becoming critical thinkers.

It also introduces some of the language they might use to express their opinions in class discussions

later in the course.

Procedure

1. Write a statement on the board which is likely to provoke a reaction and an opinion either for or

against the statement. For example, you could use this statement:

‘The internet is reducing young people’s attention span and making them less intelligent.’

2. Ask students to work on their own and consider their own personal response to this statement.

Do they agree or disagree with it? What’s their opinion?

3. Now show them this list of possible responses to the statement. They must choose the response in

the list which most matches their own:

- 1) I’m not interested in this topic.
- 2) I agree. It’s true.
- 3) I disagree. It’s false.
- 4) I’m not sure.
- 5) I agree up to a point but I also disagree.
- 6) I agree / disagree because...

7) I agree / disagree for a number of reasons but I'd also like more evidence.

4. After they have chosen their corresponding response, show them this key to the meaning of their

response in terms of their own critical thinking. For example, if their response corresponded to 3 in

this list, then they have a strong opinion but need to support it with reasons and evidence in order

to think critically:

1. You don't need to be interested but have an opinion.

2. and 3. You have a strong opinion but can you give reasons for your opinion?

4. and 5. This is a safe response but critical thinkers need to be active in the discussion.

6. Good. You have a reason for your opinion.

7. Great! You have reasons for your opinion and you want more information.

Variation

To add an element of speaking to the procedure, after stage 2, allow students a few minutes to work in pairs and discuss their responses with their partner.

Activity 2 Critical questioning

Critical thinking aim: To develop students' critical questioning skills.

Language aim: To practise the language of asking closed and open questions.

Level: A2+

Rationale: Students need to develop the skill of asking searching questions if they are to become

effective critical thinkers. This activity shows them how closed questions which only require yes/no

answers do not help us to question critically and that open questions are much more effective. At the

same time, students review the structures they need to ask questions.

Procedure

1. Write the following question words on the board:

What...? Why...? Who...? How...? When....?Where....?

2. Put students in pairs. Give Student A a copy of these eight closed questions:

- 1) Do you think meat is bad for you?
- 2) Do you believe that exercise is good for you?
- 3) Would you say that young children watch too much TV?
- 4) Are celebrities important in our lives?
- 5) Is the world a more dangerous place than fifty years ago?
- 6) Should most people recycle more than they do?
- 7) Can politicians make a difference to the world?
- 8) Is traditional family life disappearing?

3. Explain that Student A asks the first question and Student A answers Yes or No. Then Student A

changes the closed question into an open question using a question word on the board. Student B

answers with a much longer and more reasoned answer. So their conversation might start like this:

A Do you think meat is bad for you?

B Yes, I do.

A Why do you think meat is bad for you?

B Because I've read about the way meat is produced nowadays and I'm not happy about...

4. The students work through all eight questions in the same way until they reach the end. So that

everyone has an equal opportunity to ask and answer the questions, Student B can also ask all

eight questions in the same way. Or, if time is short, Student A can ask questions 1, 3, 5 and 7 and

Student B asks questions 2, 4, 6 and 8.

Variation

For higher level learners you can make the open questions on the board more focussed to the types of

question that might be asked when thinking critically. These are:

- What evidence is there that...?
- Why do you think that...?

- Who says that...?
- How do you know that...?
- When did people start believing that...?
- Where did you read that...?

So a dialogue using these types of question phrases might sound like this:

A Do you think meat is bad for you?

B Yes, I do.

A What evidence is there that meat is bad for you?

B Well, there are lots of cases in the newspapers these days about eating processed meat. There was

even the case of horse meat in hamburgers...

Комплекс вправ, спрямованих на розвиток уміння робити висновки та аргументувати свою точку зору

Activity 1 Writing headlines

Critical thinking aim: To analyse a text for its essential meaning.

Language aim: To practise summary writing.

Level: B1+

Rationale

After students have read or listened to a text, they need to analyse it for its main meaning. One way

to do this is to encourage them to summarise the text in a few words. It's also a useful way to

develop their note-taking skills. A fun way to do this is to have students read or listen to short texts

from a newspaper or radio or TV news and write a headline.

Procedure

1. Show students some headlines from different newspapers or news websites. For each one, ask

them to say what they think the news story was about. Afterwards ask them to say what the

purpose of a headline is. (Possible answer: To summarise the story and attract the reader's interest)

2. Give out some short news stories or play three or four short recordings of different news items on

the radio. For each one, students try to write a news headline which summarises the main meaning

of the text. If you are playing recordings, then play them at least twice.

3. Put students in groups and let them compare their headlines to see if they summarised similar information or used similar words from the text.

Activity 2 Find the expression

Critical thinking aim: To analyse the structure of a text.

Language aim: To introduce useful expressions for structuring a text.

Level: B1+

Rationale

Understanding how a written text is structured will help students to understand and evaluate a

writer's argument and will also help them to write their own essays.

Procedure

1. Give students copies of the following and ask them to match the functional heading (1-8) to the

expression (a-h).

- 1) Introducing an argument
 - 2) Sequencing information
 - 3) Giving supporting evidence
 - 4) Adding information or evidence
 - 5) Comparing information or evidence
 - 6) Showing cause and effect
 - 7) Summing up
 - 8) Concluding
- a) As a result of this...
 - b) Firstly..., Secondly...
 - c) Taking everything in consideration, I think that...
 - d) To sum up...
 - e) This is proved by the fact that...
 - f) In addition to this...
 - g) On the one hand...on the other...
 - h) One argument for this is...

(Answers: 1h, 2b, 3e, 4f, 5g, 6a, 7d, 8c)

2. Now give students a text with arguments and supporting evidence in it. Ask them to find more

examples of words and expressions for each of the functional headings in 1-8. They should make a note of any new ones and try to use them in their own writing.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Никифорова Анастасія Олександрівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
 - надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги інтересів в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання; – не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(прізвище, ім'я)